

KİŞİLİK TİPİ İLE OLUMLU SOSYAL DAVRANIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ: MARMARA ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Sebahattin YILDIZ^(*)
İlknur TAŞTAN BOZ^(**)
Bahadır Fatih YILDIRIM^(***)

Özet: Bu araştırmada, üniversite gençlerinin kişilik tiplerinin ve sergiledikleri olumlu sosyal davranışlarının neler olduğunu ve bunlar arasında ilişki olup olmadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin %59'unun A tipi, %41'inin B tipi kişilikte olduğu; sırasıyla gizli, itaatkâr, özgeci ve kamusal olumlu sosyal davranışı daha fazla sergilediği gözlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin kişilik türüne göre olumlu sosyal davranış sergileme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı; cinsiyete, harcama tutarına, baba ve anne eğitim düzeyine göre olumlu sosyal davranış sergileme düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu; kamusal boyut ile diğer boyutlar arasında negatif ilişkiler gözlenmişken gizli, itaatkâr ve özgeci boyutlar arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Olumlu Sosyal Davranış, Kişilik Tipi, Üniversite

Abstract: In this research, it is purposed, what are the personality types of young colleagues and their exhibited positive social behaviors and if there is a relationship between them are investigated. Research result shows that 59% of the colleagues' personalities are type A, 41% of them are type B and respectively, anonymous, compliant, altruistic and public positive social behaviors' exhibition has been observed more frequently. Moreover, according to colleagues' personality types the positive social behavior exhibition indicates no significant difference. However gender, expenses and parents' educational level shows significant differences according to the exhibited positive social behavior levels. While among the public dimension and other dimensions negative relationships has been found; among the dimensions of anonymous, compliant and altruistic positive relationships has been emerged.

Key Words: Prosocial Behavior, Personality Type, University.

I. Giriş

Olumlu Sosyal Davranış (OSD) bireyin sosyalleşme sürecinin temelini oluşturan etkenlerin içerisinde yer almaktadır. OSD çalışmalarının daha çok çocuk ve ergenlik dönemlerindeki kişilerde yapıldığı ve ilgili çalışmalarda daha çok cinsiyet, yaş, saldırganlık, anti sosyal davranış, empati, iş performansı, eğitim düzeyi gibi değişkenlerin rolünün incelendiği gözlenmektedir. Bireylerin gizli, kamusal (aleni), itaatkâr veya özgeci bir şekilde OSD veya başka bir

^(*)Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

^(**)Arş. Gör. Marmara Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

^(***)Arş. Gör. Kafkas Üniversitesi İİB, İşletme Bölümü

ifadeyle Prososyal Davranışlar sergilemesinin altında yatan nedenlerin, kişilik tiplerinin ve demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, aile, eğitim, maddi durum gibi) bu ilişkideki rolü, üniversite öğrencileri açısından literatürde kısıtlı çalışmalar nedeniyle cevapsız kalmıştır.

II. Kişilik

A. Kişilik Kavramı

Kişilik kelimesi, Latincedeki “persona” kavramına dayanmaktadır. Günlük yaşamda sık kullandığımız kavramlar arasında yer alan kişilik, bir kişinin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını tanımlayan, düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici karakteristik örüntüleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Atkinson, 2008:223). Tanımda kullanılan ayırt edici kelimesi, bireyleri birbirinden farklı kılan özelliklere dikkat çekmektedir. Yavuzer (2001:140)’e göre kişilik; bir bireyin tüm ilgi, tavır ve yetenekleriyle dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir kavramdır. Yörükoğlu (2000:33)’na göre kişilik kavramı; bir bireyi başkalarından ayıran özelliklerin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini belirtir. Kişilik kavramı aynı zamanda birtakım kavramlarla birlikte de kullanılmaktadır. Bunlar şahsiyet, mizaç, karakter gibi kelimelerdir.

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere kişilik, bireyi diğer bireylerden farklılaştıran özellikler bütünü olarak insanın bütün yaşantısına etki etmektedir.

B. Kişilik Tipleri: A ve B Tipi Kişilik

Araştırmacılar tarafından bugüne kadar kişilik tiplerinin belirlenmesine yönelik farklı modeller geliştirilmiştir. Kişilik tipi; bireyleri ve bireylerin neyi neden yaptıklarını anlamayı sağlayan, bireyin sınırlılıklarını, neleri yapabileceğini, neyi yapamayacağını ve bilgi işleme süreci içinde bireyin kendine göre tercihlerindeki doğal eğilimlerini anlamayı sağlayan olağanüstü bir sistemdir (Balkıs, 2003). Psikoloji literatürüne baktığımızda “kişilik tipleri” ile ilgili elle tutulabilir verilerin ortaya konması 1920’de Carl Jung’un psikolojik tipler isimli kitabının yayımlanmasıyla oluştuğu görülmektedir. Jung’a göre her birimizin kendimize özgü ve tanımlanabilir özellikleri vardır. Jung bireyleri temelde iki tip olarak içedönük-dışadönük olarak ayırmıştır. *İçe dönük* tip, nesnelere zor ve olumsuz bağlantı kurar. Nesneden çok özneye bağlıdır. Nesne geri planda kalır, kişilik yapısı ve davranışın oluşmasına dolaylı olarak etki yapar. Bu tiplerin içinde buldukları ortama uyumları güçtür. *Dışa dönük* tip, nesnelere kolay ve uyumlu bağlantı kurar. Nesnelere değer vererek düşünür. Eylemlerini nesnelere göre düzenler, öznenin çok nesneye bağlıdır. İçinde yaşadığı ortamın ortak kurallarına ve değerlerine kolay ve çabuk uyum gösterir (Köknal, 2005:90). Jung, içedönüklük ve dışadönüklük boyutlarını ya da tiplerini kullanarak 4 farklı özellik belirleyerek 16 farklı tip oluşturmuştur. Bir diğer kişilik tiplemesini “ Kretschmer’in Kişilik Tipi” oluşturmaktadır.

İnsanın beden yapısı özellikleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Kretschmer, üç tip belirlemiştir. Bunlar atletik tip, astenik tip ve piknik tip olarak isimlendirilir. Uzun boylu, kasları gelişmiş lider olma eğilimi kuvvetli olanlar atletik tipi temsil ederken, uzun ve ince yapılı, soğukkanlı, inatçı, alıngan ve kindar olanlar astenik tipi ve orta boylu, şişman, kasları yumuşak, dış dünyaya açık, açık kalpli ve iyimser olanları ise piknik tipi temsil etmektedirler (Cüceloğlu, 2003:428; Eroğlu, 1998:161). Literatürde geniş kabul gören bir diğer kişilik tiplemesi “Beş Faktör Kişilik Modeli”dir. Beş faktör kişilik modeli; açıklık (openness), sorumluluk/bilinç (conscientiousness), dışadönüklük (extraversion), kabul edilebilirlik/uyumluluk (agreeableness) ve duygusal denge (neuroticism) boyutlarıyla kısaca OCEAN olarak bilinmektedir (Yelboğa, 2006:199). Dışadönük bireyler sosyal, sempatik, baskın, konuşkan gibi özelliklere sahiptir. Yüksek duygusal dengeye sahip bireyler güven verici, sakin, dengeli kişilik özellikleri gösterirken, endişeli ve gergin kişilik düşük duygusal dengeye sahiptir. Yüksek uyumluluk özelliklerine sahip bireyler empati kuran, saygılı ve anlayışlıdır. İş birliğinden kaçan, sınırlı, huysuz bireyler ise düşük uyumluluk özelliklerine sahiptir. Duyarlı, esnek, yaratıcı, meraklı, deneyime açık olmak gibi özellikler yüksek açıklığı gösterirken, değişime karşı dirençli, yeni fikirlere kapalılık, tutuculuk gibi özellikler ise düşük açıklık olarak kabul edilir. McShane ve Van Glinow’a göre dikkatli, öz disiplini ve başarıya duygusuna sahip bireyler yüksek sorumluluk duygusuna sahipken, dikkatsiz, düzensiz, sorumsuz, plansız özellikler düşük sorumluluk duygusuna sahiptir (Aktaran: Erkuş ve Tabak, 2007: 337-349).

1960’ların sonlarında Freidman ve Rosenman tarafından stres kavramıyla ilişki kurularak ortaya çıkarılan “*A tipi*” ve “*B tipi*” kişilik biçimleri günümüzde geniş kabul alanı bulan diğer kişilik tiplemeleridir (Luthans, 1995:406). Çalışmalarında kişilikleri A ve B tipi olarak sınıflayan Friedman ve Rosenman bu kişiliklere ilişkin birtakım özellikler saptamışlardır.

A tipi davranış özelliklerine sahip birey sürekli hareket eder, hızlı yer ve hızlı bir şekilde konuşur. Ayrıca sabırsızdır, her şeyin hemen olup bitmesini ister. Diğer insanların konuşmalarını bitirmesini beklemeden onları yarıda keser (Kunnanatt, 2003:722). Çok fazla işi ve projeyi bir arada yapmak ve kısa sürede başarılı olmayı ister (Durna, 2004:196). Bu kişiler aynı zamanda rekabet, başarı ve kontrol duygusuna sahiptirler. Yeni bir durum ya da zor koşullarla karşılaştıklarında kendi amaçlarına göre yeni durumu değerlendirerek sorunu çözmek için çaba harcarlar (Begley vd., 2000:217). İş hayatında azimli ve çalışkan olanların A tipi kişiler olduğu, hızlı ve verimli çalıştığı fakat yıpranma paylarının yüksek olduğu görülmektedir (Soysal, 2008:10).

B tipi davranış özelliği gösteren bireyler, A tipindeki bireylerin tam tersidir. Bu tip kişiliğe sahip kişiler, başkaları ile rekabet etmekten ve iddialaşmaktan hoşlanmazlar. Mükemmeliyetçi değildirler. Ayrıca bu tip kişiler heyecana ve telaşa kapılmayan, sakin ve zamanı rahat kullanan özellikler

sergilemektedir (Yurtsever, 2009:65). İş dışında da kendilerini dinlendirecek ve rahat vakit geçirebileceği hobileri vardır.

Yukarıdaki özelliklerde dikkate alındığında yapılan bazı araştırmalarda stres düzeyi yüksek olanların B tipi kişilikten daha çok A tipi kişilik yapısında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Durna, 2004:203-204). Yapılan araştırmaların bir bölümünde de A tipi kişilik özelliğine sahip bireylerin B tipine kıyasla stresle baş etmede daha başarılı olduğu görülmektedir (Gomez, 1997:391-392; Şahin vd., 2009: 243-254).

A ve B tipi kişilerin belirgin özelliklerini aşağıdaki Tablo 1’de özetlemek mümkündür.

Tablo 1: *A Tipi ve B Tipi Kişilik Özellikleri*

A Tipi Kişilik Özellikleri	B Tipi Kişilik Özellikleri
Sürekli hareket eder.	Zaman ile ilgilenmez.
Hızlı yürür.	Sabırlıdır.
Hızlı yer.	Eğlenmek için oyun oynar.
Hızlı konuşur.	Suçluluk duymadan dinlenir.
Sabırsızdır.	Acelesi yoktur.
İki şeyi aynı anda yapar.	İşi bitirmek için zaman saplantısı yoktur.
Başarıyı, miktarı ile ölçer.	
Rekabeti sever.	
Zaman baskısını hisseder.	

Kaynak: Fred Luthans, Organizationa Behaviour, İstanbul: Literatür Yayınları, 1995, s. 406.

III. Olumlu Sosyal Davranış (OSD)

A. OSD Kavramının Tanımlanması ve Önemi

Eisenberg ve Mussen (1989:32)’e göre OSD, bir başka kişi veya gruba yardım etmek için niyetli olarak yapılan gönüllü faaliyetler olarak tanımlanabilir. Carlo ve diğerlerine (2003:108) göre ise, “başka bir insanın ya da bir grup insanın yararına olabilecek, kişinin baskı altında olmadan ve kendi isteğiyle sergilediği davranışlar” olarak tanımlanmıştır. OSD, ahlaki gelişimin olumlu yönü olarak ve antisosyal davranışların zıddı olan davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Uzmen ve Mağden, 2002:195). Yardım etme, paylaşma, teselli etme, işbirliği yapma gibi davranışları kapsayan OSD aynı zamanda “*Prososyal Davranışlar*” olarak da adlandırılabilir.

Bekkers ve Graaf (2005:1-3)’e göre ise OSD, bireye bir maliyeti olan diğerlerine yardım etme davranışı olarak tanımlanabilir. Wilson ve Musick (1997)’e göre yüksek eğitim seviyesi OSD’ı teşvik etmektedir ve buna göre yüksek eğitilmiş insanlar düşük eğitilmiş insanlardan daha fazla OSD’lar gösterme eğiliminde olabilmektedirler. Yüksek eğitilmiş insanlar düşük eğitilmiş olanlara göre daha fazla gönüllüdür, kan verirler, organ bağışlarlar, hayırseverlikle meşguldürler (Bekkers ve Graff, 2005:2).

OSD, bireylerin diğerlerine faydalı ve bazen de kendileri için maliyetli faaliyetleri icra ettiklerinde gerçekleşmektedir (Twenge vd., 2007:58). Birçok yardım etme davranışı prososyal olarak sınıflandırılabilir ve sık sık iki kategoriye bölünebilir. Birinci kategoride özgeci davranışlar, ikinci kategoride ise diğerlerini dikkate alan davranışlar yer alır. Özgecilik, OSD'nin bir türüdür fakat yardım eden kişi diğer bireye yardım etmek vasıtasıyla bir maliyetle karşılaşmaktadır (De Wall, 2008:281). Aksine diğerlerini dikkate alan davranış bireylerin kendilerine bir maliyeti olmaksızın diğerlerine yardım etmesi durumu anlamına gelir (Burkart vd., 2007).

OSD'nin iş ortamında daha çok "iyi vatandaşlık davranışı" veya aşırı rol davranışları gibi isimlerle kullanıldığı gözlenmektedir (Baruch vd., 2004:401). OSD sergileyen bireylerin niyetlerinden emin olmak oldukça güçtür ve hatta bu davranışları gösterme bireylerin kendine de bir miktar maddi (Örn., para ya da eşya) veya manevi (Örn., kişisel doyum, sosyal onay) fayda sağlayabilir (Kumru vd., 2004:110).

OSD topluma yararlı olan davranışlar olarak tanımlanabilir. Olumlu sosyal veya özgeci kişiliğin ahlaki nedenleri, empatik ilgiyi, diğerlerinin bakış açısını görme yeteneğini ve kabul edilebilirliği içerdiği söylenebilir (Sprecher ve Fehr, 2005:629-651). Bu geniş yapı en azından global OSD ve durumsal-spesifik OSD şeklinde iki farklı kategoriye sınıflandırılabilir. Son yıllarda birçok araştırma OSD üzerine yapılmıştır (Carlo vd., 2003:109).

OSD'nin temelinde, özgecilik ve yardım etme, örgütsel vatandaşlık davranışı, hayırseverlik, gönüllülük ve işbirliği olduğu söylenebilir. OSD diğer insanlara yardım etme davranışı türüdür. İnsanı egoist veya başkaları yönelimli davranışa motive eden şeyler nelerdir? Örneğin sokak ortasında bir cüzdanın bulunması gibi sosyal durumlarda insanın iki seçeneği vardır: Kendi çıkarına davranarak cüzdanı almak veya diğer insanların çıkarına davranarak cüzdanı kanuni sahibine teslim etmek. Sosyal bilimlerde bu birinci davranış türü egoist, ikincisi ise OSD (prosocial behavior) olarak ifade edilir. Özgecilik (altruism) herhangi bir ödül tarafından dengeleştirilmeyen maliyetleri içeren, diğerlerine yardım davranışı olarak ifade edilebilir. İşbirliği (cooperation) ise iki veya daha fazla bireyin aynı amaca varmak için birbirlerine yardım etmesi durumunda olur. Farklı disiplinlerde olduğu gibi sosyal psikoloji alanında da aynı veya benzer davranışları tanımlayan farklı terimler olabilmektedir. OSD, diğerlerinin yararına olan gönüllü bir davranış olarak tanımlanabilir. Bu tanım OSD'nin egoistik olandan saf özgeci (altruistic) olana dek farklı motive ediciler tarafından özendirilebileceğini vurgulamaktadır (Diss.fu-berlin.de).

Özgeci davranış, herhangi bir biçimde ödüllendirilme beklentisi (belki, iyi bir şey yapmış olmanın verdiği duygu dışında) olmaksızın bir başkasına yardım etme davranışdır. Diğer bir deyişle, size bir çıkar sağlayabileceği düşüncesi ile bağışta bulunursanız, ya da birilerini etkilemek, gösterişte bulunmak için para yardımı yaparsanız, söz konusu olan gerçek anlamda bir özgeci davranış değildir. Özgeci davranış başkalarına yardım eden ya da

yardımları amaçlayan her türlü davranışı içeren daha geniş bir davranışlar setidir (Freedman vd., 1976:261). Özgecılık, karşılık beklemezsizin bir başkasını yararlandıran herhangi bir davranıştır. Wilson (1975:21), insanlarda özgeci davranışın genetik olarak belirlendiğini ileri sürmüştür. Buna göre böylesi davranışlar insan doğasının bir parçasıdır, yaşamımızı sürdürmemizde büyük rol oynarlar ve öğrenilmek zorunda değildirler. Sosyal öğrenme teorisine göre ise OSD'lar öğrenilir (Bandura, 1977:65). Buna göre OSD'la meşgul olan anne baba veya uzmanlar gibi sevilen ve saygı duyulan rol modellerini gözlemlemek insanların nasıl olumlu sosyal olarak davranabileceğini veya davranması gerektiğini sergilemektedir.

İnsanların hem saldırgan olarak hem de özgeci olarak davranma kapasiteleri vardır ve bazen bu iki davranış kendiliğinden meydana çıkabilir (McGinley ve Carlo, 2007:337). OSD, diğerleri yönelimli olsa bile daima hakiki olarak özgeci olmayabilir. Grusec ve diğerlerine (2002:459) göre özgecılık, bağışta bulunana bir maliyeti olan başkalarına niyetli bir davranışı karakterize etmektedir. Piliavin and Charng (1990:32) ise özgeci davranışın herhangi dışsal ödül beklemezsizin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

B. OSD'in Boyutları

Prososyal eğilimler ölçeğinin revize edilmiş versiyonunda (Prosocial Tendencies Measure-PTM-R), OSD'ların altı boyutunu Kamusal, Gizli, Acil, Duygusal, İtaatkâr ve Özgecılık oluşturmaktadır. *Kamusal (Public)* OSD'lar diğer insanların gözü önünde yapılan başkalarına faydalı olacak istekli davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, "insanlar beni izliyorken diğerlerine en iyi yardımcı yapabilirim". *Gizli (Anonymous)* OSD'lar diğer insanların bilgisi olmaksızın başkalarına yardım etme eğilimi olarak tanımlanabilir. Örneğin, "diğerlerinin bilgisi olmaksızın onlara yardım etmenin en iyi davranış olduğunu düşünürüm". *Acil (Dire)* OSD'lar acil ve kriz durumları altında diğerlerine yardım etmeyi vurgulamaktadır. Örneğin, "gerçekten kriz veya ihtiyaç içinde olan insanlara yardım etme eğilimindeyim". *Duygusal (Emotional)* OSD'lar duygusallığı anımsatan durumlar altında yapılan diğerlerine faydalı olacak istekli davranışlardır. Örneğin, "durumun oldukça duygusal olduğu zamanlarda diğerlerine en iyi yardımcı ederim". *İtaatkâr (Compliant)* OSD'lar kendisinden istenildiği zaman diğerlerine yardım etmeyi vurgulamaktadır. Örneğin, "insanlar kendilerine yardım etmemi istediklerinde hiç tereddüt etmem". *Özgecılık* kendisine direkt ve açık bir ödülün biraz veya hiç algılanmadığı zaman diğerlerine yardım etmeyi vurgulamaktadır. Örneğin, "yardım etme davranışından herhangi bir şey alacağımı düşünmesem bile sık sık yardım ederim" (Carlo vd., 2003:113).

Carlo ve Randall, (2002:34) de OSD'in hem durumsal hem de kişisel motive edicilerini temel alan altı boyutunu şöyle tanımlamışlardır: *Özgecılık* (kendi çıkarını düşünmeyen, başkalarını çıkarını düşünen yardım etme, genellikle sempati yoluyla motive edilir), *Kamusal* (izleyicilerin önünde yardım

etme, genellikle diğerlerinden onay, özdeğer ve saygı kazanma isteği tarafından motive edilir), *İtaatkar* (başkası tarafından istendiği için yardım etme), *Duygusal* (duygusallıkla ilgili durumlar altında yardım etme), *Acil* (acil durumlarda yardım etme) ve *Gizli* (yardım edenin kimliğini alıcının bilgisi olmaksızın yardım etme).

Bu farklı OSD'ların tanımlanmasının önemi, her bir davranışın diğer değişkenlerle benzersiz ilişkiler göstermesi yoluyla ortaya çıkmaktadır. Örneğin *özgeci* OSD sempati, bakış açısı sergileme ve içselleştirilmiş ahlaki neden değişkenleriyle pozitif yönde anlamlı ilişki göstermişken, *kamusal* OSD'lar aynı değişkenlerle negatif yönde anlamlı ilişki göstermiştir (Carlo vd., 2003:114). Dolayısıyla her bir boyut kendi içerisinde değerlendirilebilir.

C. OSD İle İlgili Literatürde Yapılan Araştırmalar

OSD başka birisinin yararı ile sonuçlanan gönüllü niyetli davranış olarak tanımlanabilir (Eisenberg ve Miller, 1987:91). Bu konuda yapılan araştırmaların daha çok yabancı literatürde olduğu gözlenmiştir. McGinley ve Carlo (2007:338), aynı paranın iki yüzü, prososyal ve fiziki agresif davranışlar isimli çalışmasında 252 üniversite öğrencisi üzerinde OSD'nin boyutları ve fiziki çatışma arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Sproull ve arkadaşları (2004:139), nette OSD isimli çalışmasında, insanların internet ortamında farklı şekillerde gönüllü olarak başka birilerine yardım etmeleri üzerine incelemeler yapmışlardır. Penner ve arkadaşları (2005) ise, "OSD: Çok Boyutlu Perspektif" isimli çalışmalarında OSD'nin geniş bir eylemler kategorisini temsil ettiğini ve bu nedenle OSD'nin analizi için üç seviye önermişlerdir. Bunlar: meso (kişiler arası seviyede, spesifik yardım etme), mikro (orijini ve gelişimi bağlamında yardım etme) ve makro (grup veya büyük organizasyon bağlamında yardım etme) seviyeleridir. Roberts ve Strayer (1996:450) ise empati, duygusal anlamlılık ve OSD isimli çalışmasında teorik bir model olarak OSD'nin tahmin edicileri (predictors) ve sonuçları (causes) olarak empati ve ilgili değişkenleri incelemiştir. Baruch ve arkadaşları (2004:403) ise prososyal davranış ve iş performansı isimli çalışmalarında kontrol ihtiyacı, başarıma ihtiyacı, örgüte bağlılık gibi değişkenler kullanarak iş ortamındaki performansı ve OSD ilişkisini incelemişlerdir. Bekkers ve Graaf (2005:2) ise eğitim alanı ve OSD isimli çalışmasında, genel insan sermayesi, eğitimden elde edilen spesifik kaynaklar, eğitimin spesifik alanlarından elde edilen sosyal sermaye ve dini ve politikai tutumlar gibi dört tip kaynağın OSD'la ilişkisini incelemişlerdir. Carlo ve diğerleri (2003:115) ise ergenlik döneminin başında ve ortasındaki gençlerin prososyal eğilimlerinin ölçülmesi ile ilgili araştırmalarını yapmışlardır. Vaish ve diğerleri (2009:535) çalışmasında yeni yürümeye başlayan çocuklarda sempati ve prososyal davranış ilişkisini incelemişlerdir. Keung Ma (2005:189-202) ise, Çin'deki çocuklarda cinsiyet-rol sınıflamalarını prososyal ve antisosyal davranışla ilişkisini incelemişlerdir. Larrieu ve Mussen (1986:529-542) ise çocukların OSD'lerinde bazı kişisel ve motivasyonel ilişkiler isimli

çalışmalarında iddiacılık, empati, çıkarıcılık, değer yönelimi gibi kişilik özellikleri ve moral-motivasyonel nedenler değerlendirilerek çocukların paylaşma, koruma ve yardım etme davranışlarını incelemiştir. Keung ve diğerleri (1996:255-266), prososyal ve antisosyal davranışla kişilik ve eş ilişkisini ergenlik çağındaki gençlerde incelemiştir.

Türkçe literatürde yapılan çalışmalar ise çok kısıtlı sayıdadır. Uzman ve Mağden (2002:193-212), okul öncesi kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının OSD'lardan paylaşma ve yardım etme davranışlarının, bu davranışları işleyen resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğini incelemiştir. Kumru ve diğerleri (2004:110) ise OSD'ların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi isimli çalışmasında ergenlik dönemindeki gençlerin OSD'larında yaş grubu ve cinsiyet farklılıkları ile bu davranışların anne-baba ve akran akrabalıkları, toplulukçu değerler, OSD'larla ilgili ahlaki muhakeme, empati ve başkalarının bakış açısını alma değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Aktaş ve Güvenç (2006:233-264) ise ergenlik dönemindeki katılımcıların saldırgan davranışları ve olumlu sosyal davranışları ile ilişkisel ve kişiler arası duyarlık değişkenleri arasındaki ilişki örüntüleri, erken ve orta ergenlik dönemindeki kız ve erkekler için incelemiştir.

1. Cinsiyet ve OSD

McGinley ve Carlo (2007:342) cinsiyet bakımından OSD'nin üç türünde farklılık bulmuştur. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla kamusal OSD skoru gösterdiği bulunmuşken, daha düşük özgeci ve itaatkâr OSD skoru gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre daha düşük duygusal OSD eğiliminde olduğu farklılığın derecesi az da olsa ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet farklılığı ile ilgili olarak, Carlo ve arkadaşlarına (2003:107-134) göre ise ergenlerde, erkekler kamusal OSD'ı kızlardan daha fazla sergilerken, kızlar ise özgecilik ve duygusal OSD'ı daha fazla sergilemektedirler. Gizli davranış ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Burslu öğrencilerde OSD'lar ve saldırganlık ilişkisinde cinsiyet bakımından farklılık gözlenmiştir. Kızlar erkeklere göre daha fazla OSD gösterme, empatik, sempatik ve bakıcı (nurturing) olma ve daha fazla bakış açısı sergileme eğilimindedir. Erkeklerin ise, fiziksel olarak daha saldırgan olduğu ve OSD'nin daha riskli ve aracı (instrumental) formlarıyla meşgul olduğu bulunmuştur (Carlo ve Randall, 2002:31-44).

Keung Ma (2005:255-266) çalışmasında ise OSD'ların cinsiyete göre farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Eisenberg ve Mussen (1997:51), yapılmış olan çalışmaların çoğunluğunda OSD'larda belirgin cinsiyet farklılıklarının olmadığını belirtmiş ancak, cinsiyet farklılıkları gözlemlendiği durumlarda kızların daha prososyal olduklarını belirlemiştir.

Aktaş ve Güvenç (2006:233-264) ise, OSD'ların cinsiyete göre farklılaştığını ve kızların erkeklere oranla istekleri yerine getirme (itaatkâr) ve yardımlarını açıklamama (gizli) eğiliminde olduğu, erkeklerin ise başkalarının

varlığında (aleni) daha fazla olumlu sosyal davranış gösterdiklerini bulmuştur. Duygusal ve özgeci olumlu sosyal davranışlar açısından ise kızlar ve erkekler arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

2. Yaş ve OSD

Yaşın OSD'la bir ilişkisinin olup olmadığı ile ilgili literatürde farklı sonuçlar gözlenmiştir. McGinley ve Carlo (2007:342) çalışmasında göre yaşın OSD'larla herhangi bir ilişkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Burslu öğrencilerde yaş ve OSD arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Özellikle genç yetişkinlerde yaş artışıyla sempatinin arttığı gözlenmiştir (Fabes vd., 1999:5-16). Genel olarak bulgular OSD'ları gösterme eğiliminin yaş ile arttığı yönündedir (Kumru vd., 2004:111).

Carlo ve diğerlerine (2003:120) göre ise yaş artışıyla birlikte özgecilik ve gizli OSD eğiliminin artmakta olduğu, yaşa göre duygusal ve kamusal OSD'ta bir ilişki bulunmadığı gözlenmiştir.

Aktaş ve Güvenç (2006:233-264)'in araştırmasında ise kızlarda kamusal ve duygusal olumlu sosyal davranışlarda yaşa bağlı bir fark gözlenmezken özgeci, itaatkâr ve gizli olumlu sosyal davranışlarda yaş ilerledikçe artış gözlenmiştir. Kızlar açısından yaşa bağlı olumlu sosyal davranış sergileme eğilimindeki artışın literatürle tutarlılık gösterdiği söylenebilir (Carlo vd., 2003:107-134).

3. Kişilik ve OSD

Literatürde kişilik özellikleri ile OSD arasında ilişki arayan çalışmalar sınırlı olsa da gözlenmektedir. Atkins ve diğerleri (2004) çocukları esnek, aşırı kontrollü ve kontrolsüz olarak sınıflandırarak tür yaklaşımını kullanmıştır ve esnek çocukların diğer iki türe nazaran on yıl sonra daha gönüllü olabileceğini bulmuştur.

Beş büyük teori ile OSD arasında ilişki arayan araştırmalar da vardır. Graziano ve Eisenberg (1997) ve Ashton ve diğerleri (1998) kişilikle ilgili beş büyük teorideki Kabul edilebilirlik boyutundaki değişkenliğin kişinin prososyal davranma eğiliminde farklılıkla sonuçlanabileceğini önermişlerdir.

Bu öneri ile tutarlı bir şekilde Graziano ve diğerleri (2004) Kabul edilebilirliğin üç farklı deneysel durumda OSD'ı etkilemek için durumsal değişkenlerle (grup içine karşı grup dışı statüsü) etkileşimde olduğunu bulmuştur. Kabul edilebilirlikle güçlü bir şekilde ilgili olan diğer kişilik özellikleri de OSD'la ilişki göstermiştir (Aktaran: Penner vd., 2005:14.1-14.28).

Kişiliğin yardım etme davranışı ile ilgisini temel alan Penner ve arkadaşları (1995), prososyal kişiliği içeren kişisel özellikler üzerine odaklanmıştır. OSD türleri (prososyal davranmak) ile tutarlı bir şekilde ilgili olan bir prososyal kişilik özellikleri (prososyal mizaçlar) söz konusu olabilir. Dolayısıyla bu özellikleri ortaya çıkaracak çalışmaların yetersizliği nedeniyle bu araştırma tasarlanmıştır.

IV. Araştırma

A. Araştırmanın Tasarımı

Araştırmanın amacı, OSD'ların kişiliğe göre değişip değişmediğini incelemektir. Ayrıca demografik değişkenlere göre OSD'nin değişiklik gösterip göstermediği ve OSD boyutları arasında ilişki olup olmadığı da araştırmada cevabı aranacak sorular arasındadır. *Araştırmanın önemi*, ülkemizde üzerinde fazla çalışma yapılmamış olan OSD kavramını ortaya koyması ve bunu arttırmada yol gösterici olmasıdır. *Araştırmanın kapsamını* Marmara Üniversitesi İşletme Bölümü lisans ve yüksek lisans öğrencileri oluşturmaktadır. *Araştırmanın yöntemi*, açıklayıcı bir araştırmadır. *Araştırmanın kısıtlarına* bakıldığında, sadece Marmara Üniversitesine özgü olması önemli bir kısıttır. Zaman ve parasal kısıt nedeniyle analizlerde kullanılacak veriler 2010 yılında 2 aylık dönemde (Haziran ve Temmuz) toplanmıştır. *Araştırmanın örnekleme yöntemi* kolayda örneklemedir ve ulaşılabilen 440 kişi üzerinde yapılmıştır. *Araştırma kullanılan ölçeklere* bakıldığında Friedman ve Rosenman tarafından geliştirilen ve 7 sorudan oluşan Kişilik Envanteri Aktaş (2001)'in çalışmasından; Carlo ve Randall (2002) tarafından ilk olarak üniversite öğrencileri için geliştirilen ve 23 sorudan oluşan OSD Ölçeği ise Kumru ve diğerleri (2004) çalışmasından uyarlanmıştır. *Araştırmanın temel hipotezleri* ise aşağıda belirtilmiştir.

H1: OSD boyutları, kişilik tipine göre farklılık göstermektedir.

H1.1: Gizli OSD boyutu, kişilik tipine göre farklılık göstermektedir.

H1.2: Kamusal OSD boyutu, kişilik tipine göre farklılık göstermektedir.

H1.3: Özgeci OSD boyutu, kişilik tipine göre farklılık göstermektedir.

H1.4: İtaatkâr OSD boyutu, kişilik tipine göre farklılık göstermektedir.

B. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Araştırmanın geçerliliği ile ilgili olarak içerik ve yapı geçerliliği yapılmış, *güvenilirliği* için ise içsel tutarlılık analizi yapılmıştır. İçerik geçerliliği için öncelikle uzman görüşü alınmış, daha sonra yapılan pilot çalışma neticesinde bazı sorular değiştirilmiş ve daha anlaşılır hale getirilmiştir. Yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır ve analiz sonucu oluşan boyutların güvenilirliği için Cronbach's Alpha değerine bakılmıştır.

KMO değerinin 0,50 den büyük (0,778), Bartlett değerinin 0,05 den küçük (0,00) olduğu için bu soru grubunun ve Anti Image matrisindeki her bir sorunun da 0,50'den büyük olduğu için de tek tek her bir sorunun faktör analizine uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Faktör analizi ve güvenilirlik sonuçları aşağıdaki Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Faktör Analizi Sonuçları

FAKTÖR ADI	SORULARI	FAKTÖR AĞIRLIĞI	FAKTÖRÜN AÇIKLAMASI	GÜVENİLİRLİK
Gizli	S15	0,73	17,071	0,68
	S11	0,67		
	S22	0,62		
	S19	0,59		
	S8	0,57		
Kamusal	S1	0,81	14,472	0,69
	S3	0,79		
	S5	0,67		
Özgeci	S16	0,75	13,775	0,64
	S23	0,73		
	S20	0,72		
İtaatkâr	S18	0,84	11,646	0,66
	S7	0,83		
Toplam Açıklama Düzeyi: 56,964				

Buna göre OSD ölçeği gizli, kamusal, özgeci ve itaatkâr olmak üzere 4 boyuttan oluşmuştur. Açıklama düzeyi 56,964 seviyesindedir ve güvenilirlik skorları sosyal bilimlerde istenen düzeydedir (Sipahi vd., 2008:89). Netice itibarıyla bu ölçeğin Marmara Üniversitesi örnekleminde geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

C. Araştırmanın Bulguları

1. Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan 440 öğrencinin cinsiyet, yaş, bölüm, baba eğitimi, anne eğitimi ve aylık harcama düzeyleri aşağıdaki Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Demografik Bilgiler

	N= 440	%
Cinsiyet		
Erkek	173	39,3
Kadın	276	60,7
Yaş		
20 ve altı	76	17,3
21-25 arası	319	72,5
26 ve üzeri	45	10,2
Bölüm		
Lisans	373	84,8
Yüksek Lisans	67	15,2
Baba Eğitim		
İlköğretim	154	35,0
Lise	139	31,6
Üniversite	147	33,4
Anne Eğitim		
İlköğretim	242	55,0
Lise	135	30,7
Üniversite	63	14,3
Aylık Harcama		
500 ve altı	199	45,2
501-1000 arası	183	41,6
1001 ve üzeri	58	13,2

2. Kişilik Tipleriyle İlgili Bulgular

Aşağıdaki Tablo 4’de gösterildiği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 59’unun A tipi kişilikte, %41’inin ise B tipi kişilikte olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 4: Kişilik Tipleri

Kişilik Tipi	N	%
A tipi kişilik	261	59,3
B tipi kişilik	179	40,7
Toplam	440	100

3. OSD Sergilemeyle İlgili Bulgular

Aşağıdaki Tablo 5’de gösterildiği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin sırasıyla gizli, itaatkâr, özgeci ve kamusal olumlu davranış sergiledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: OSD Boyutları

OSD'lar	Ortalama	Standart Sapma
Gizli	3,97	0,69
İtaatkâr	3,93	0,81
Özgeci	3,40	0,98
Kamusal	2,25	0,93

4. Demografik Değişkenlere Göre OSD Boyutlarındaki Farklılıklarla İlgili Bulgular

Araştırmada cevabı aranacak sorulardan biri de demografik değişkenlere göre OSD sergilemenin değişip değişmediği ile ilgiliydi. Yapılan analizler neticesinde OSD boyutlarının; öğrencilerin yaş ve bölüm değişkenlerine göre farklılaşmadığı, fakat cinsiyet, harcama tutarı, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu analiz sonuçları aşağıdaki Tablolarda gösterilmektedir.

İtaatkâr OSD sergilemenin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık gösterdiği aşağıdaki Tablo'da belirtilmiştir. Buna göre yapılan t testi analizi sonuçlarına göre ($p < 0,05$) kadınlar erkeklere göre daha fazla *itaatkar* olumlu davranış sergilemektedirler.

Tablo 6: Cinsiyete Göre Farklılıklar

OSD	Cinsiyet	N	Ort.	Std.Sap.	t değeri	p değeri
İtaatkar	Kadın	173	4,08	0,74	3,090	0,002
	Erkek	267	3,84	0,84		

Kamusal OSD sergilemenin öğrencilerin aylık harcama düzeylerine göre farklılık gösterdiği aşağıdaki Tablo'da belirtilmiştir. Buna göre yapılan Anova testi sonucuna göre ($p < 0,05$) kamusal OSD sergilemenin öğrencilerin harcama düzeyine göre farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bu farkın hangi harcama düzeyindeki öğrencilerden kaynaklandığını bulmak için Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonucunda 501 TL-1000 TL harcama yapan öğrencilerin 500 TL ve altı harcaması olan öğrencilere göre daha fazla *kamusal* OSD sergilediği bulunmuştur.

Tablo 7: *Harcama Tutarına Göre Farklılıklar*

OSD	Harcama (TL)	N	Ort.	F değeri	p değeri
Kamusal	500 ve altı	199	2,13	3,382	0,035
	501-1000	183	2,37		
	1001 ve üstü	58	2,30		

Gizli ve itaatkâr OSD sergilemenin öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği aşağıdaki Tablo'da belirtilmiştir. Buna göre yapılan Anova testi sonucuna göre ($p < 0,05$) gizli ve itaatkâr OSD sergilemenin öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bu farkın hangi baba eğitim düzeyindeki öğrencilerden kaynaklandığını bulmak için Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonucunda babalarının eğitim düzeyi ilköğretim olan öğrencilerin, babalarının eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilere göre daha fazla *gizli* OSD sergilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca babalarının eğitim düzeyi ilköğretim olan öğrencilerin, babalarının eğitim düzeyi lise olan öğrencilere göre daha fazla *itaatkâr* OSD sergilediği bulunmuştur.

Tablo 8: *Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar*

OSD	Baba Eğitim	N	Ort.	F değeri	p değeri
Gizli	İlköğretim	154	4,11	5,541	0,004
	Lise	139	3,92		
	Üniversite	147	3,86		
İtaatkâr	İlköğretim	154	4,08	4,33	0,014
	Lise	139	3,81		
	Üniversite	147	3,89		

Kamusal OSD sergilemenin öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre farklılık gösterdiği aşağıdaki Tablo'da belirtilmiştir. Buna göre yapılan Anova testi sonucuna göre ($p < 0,05$) kamusal OSD sergilemenin öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bu farkın hangi anne eğitim düzeyindeki öğrencilerden kaynaklandığını bulmak için Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonucunda anne eğitim düzeyi lise ve üniversite olan öğrencilerin, anne eğitim düzeyi ilköğretim olan öğrencilere göre daha fazla *kamusal* OSD sergilediği bulunmuştur.

Tablo 9: Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar

OSD	Anne Eğitim	N	Ort.	F değeri	p değeri
Kamusal	İlköğretim	242	2,11	6,684	0,001
	Lise	135	2,41		
	Üniversite	63	2,47		

5. Kişilik Tipine Göre OSD Boyutlarındaki Farklılıklarla İlgili Bulgular

OSD Boyutlarının A ve B tipi kişilik türüne göre değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir ve bulgular aşağıdaki Tablo 10'da raporlanmıştır. Buna göre araştırmadaki hipotezler reddedilmiştir ($p < 0,05$). Yani öğrencilerin OSD gösterip göstermemesi kişilik tiplerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 10: Kişilik Tipine Göre Farklılıklar
6. OSD Boyutları Arasındaki İlişkilerle İlgili Bulgular

OSD Boyutları	Kişilik tipi	N	Ort.	Std.Sap.	t değeri	p değeri
Gizli	A Tipi	261	3,97	0,69	0,205	0,838
	B Tipi	179	3,96	0,69		
Kamusal	A Tipi	261	2,27	0,94	0,669	0,504
	B Tipi	179	2,21	0,92		
Özgeci	A Tipi	261	3,35	0,97	1,253	0,211
	B Tipi	179	3,47	0,99		
İtaatkâr	A Tipi	261	3,94	0,81	0,204	0,839
	B Tipi	179	3,92	0,81		

OSD'nin dört boyutu arasındaki ilişkiler aşağıdaki Tablo 11'de gösterilmektedir. Buna göre yapılan Pearson korelasyon analizi sonucuna göre Gizli, Kamusal, İtaatkâr ve Özgeci OSD'lar arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmiştir. *Kamusal* boyutunun diğer boyutlarla *negatif* yönde ve zayıf derecede ilişkide olduğu ortaya çıkmışken; *Gizli*, *İtaatkâr* ve *Özgeci* boyutlarının birbirleriyle pozitif yönde ve zayıf ilişkide olduğu bulunmuştur. *McGinley ve Carlo (2007:337-349)*'nin üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında da *Kamusal* ile özgeci ve itaatkâr OSD negatif yönde iken gizli OSD pozitif yönde ilişkidir. *Özgeci* ile kamusal ve gizli OSD arasında negatif yönde ilişki gözlenmişken itaatkâr olumlu davranış arasında pozitif yönde ilişki

gözlenmiştir. *İtaatkâr* ile kamusal OSD arasında ise negatif yönde ilişki gözlenmişken gizli ve özgeci OSD arasında pozitif yönde ilişki gözlenmiştir. *Gizli* ile özgeci davranış negatif, kamusal ve itaatkâr OSD arasında ise pozitif yönde ilişki gözlenmiştir. *Carlo ve diğerleri* (2003:107-134) çalışmasında ise *Kamusal* ile özgeci OSD arasında negatif yönde ilişki gözlenmişken gizli ve itaatkâr arasında pozitif yönde ilişki gözlenmiştir. *Özgeci* ile kamusal ve gizli OSD arasında negatif yönde ilişki gözlenmişken itaatkâr olumlu davranış arasında pozitif yönde gözlenmiştir. *İtaatkâr* ile diğer OSD boyutları arasında pozitif yönde ilişki gözlenmiştir. *Gizli* ile kamusal ve özgeci negatif yönde iken itaatkâr pozitif yönde ilişki göstermiştir.

Tablo 11: OSD Boyutları Arasındaki İlişkiler

	Gizli	Kamusal	İtaatkâr	Özgeci
1. Gizli	1.00			
2. Kamusal	-,274**	1.00		
3. İtaatkâr	,356**	-,096*	1.00	
4. Özgeci	,357**	-,359**	,105*	1.00

** P< 0.01, * P< 0.05

V. Sonuç ve Öneriler

OSD kavramının ne olduğu, diğer kavramlarla ilişkisi, boyutlarının belirlenmesi ve bu davranışın ortaya çıkmasındaki ana değişkenlerin incelenmesini ele alan bu çalışmada, temel olarak kişilik türlerinin OSD üzerindeki etkisi incelenmiş ve bulgular yorumlanarak, diğer araştırmalarla karşılaştırılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin OSD sergileme düzeylerine genel olarak bakıldığında literatürle tutarlı olarak en az *kamusal* OSD'ı sergiledikleri (Kumru vd., 2004:109:125; Carlo vd., 2003:107-134) ortaya çıkmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin *gizli* OSD'ı yüksek düzeyde sergilemesi de literatürle paralellik göstermektedir (Kumru vd., 2004:109-125). Aktaş ve Güvenç'in (2006:233-264) çalışmalarında ise katılımcıların sırasıyla duygusal, itaatkâr, gizli, kamusal ve özgeci olumlu sosyal davranışlar sergilediği gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin daha çok A tipi kişilikte olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan analizler neticesinde OSD boyutlarının tümünün, öğrencilerin yaş ve bölüm değişkenlerine göre farklılık göstermediği; bazı boyutların ise cinsiyet, harcama tutarı, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Yine yaşa göre OSD'nin tüm boyutlarında (McGinley ve Carlo, 2007:337-349) veya sadece kamusal ve duygusal boyutlarında (Carlo vd., 2003:107-134) farklılık gözlenmemesi literatürle paralellik göstermiştir ve bu araştırmada yaşa göre OSD'nin farklılık göstermemesinin altında üniversite öğrencilerinin yaş farkının fazla olmamasının yattığı söylenebilir.

Cinsiyet dikkate alındığında kadınların erkeklere göre daha fazla itaatkâr OSD'lar gösterme eğiliminde olması (Aktaş ve Güvenç, 2006:233-264) ve gizli davranışla cinsiyet arasında bir ilişki bulunamaması literatürle paralellik göstermektedir (Kumru vd., 2004:109-125; Carlo vd., 2003:107-134; McGinley ve Carlo, 2007:337-349).

OSD boyutları arasındaki ilişkiler dikkate alındığında *Kamusal* ile özgeci ve /veya itaatkâr OSD arasında negatif yönde ilişkiler olması; *gizli* ile itaatkâr olumlu davranış arasında pozitif, kamusal olumlu davranış arasında negatif yönde ilişkiler olması literatürle paralellik göstermektedir (Carlo vd., 2003:107-134; McGinley ve Carlo, 2007:337-349).

Nihayetinde “niçin bazı insanlar prososyal davranış sergilemekte iken bazıları sergilememektedirler” sorusunun cevabını kişilikte arayan bu çalışmada kişilik ile OSD arasında bir ilişki gözlenmemiştir. Bunun altında kişiliğin A ve B tipi olarak ölçülmesi yatabilir. İleriki çalışmalarda farklı kişilik tipleri ile OSD ilişkisinin incelenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Atkinson R. L., ve diğerleri (2008), Psikolojiye Giriş, 4.Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara
- Atkins R., Hart D., Donnelly T. (2004), The influence of childhood personality on volunteering during adolescence. Merr. Palmer. Q. In pres.
- Aktaş, V., ve Güvenç, G. (2006), “Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu Sosyal Davranışlar İle Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler-Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt : 23 (2), ss. 233-264.
- Bandura, A. (1977), Social Learning Theory. General Learning Pres, New York.
- Balkıs M. (2006), “Üniversite Öğrencilerinin Düşünme Stilleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Baruch Y., Ocrevy, M., Hind, P., ve Vigoda-Gadot (2004), “Prosocial Behavior and Job Performance: Does The need For Control and the Need For Achievement Make a Difference”, Social Behavior and Personality, 32 (4), ss.399-412.
- Begley T.M., Lee C. Czajka ,M.J. (2000), “ The Relationship Of Type A Behavior And Optimism With Job Performance And Blood Pressure”, Journal Of Business And Psychology, V. 15, N. 2, ss.215-227.

- Bekkers, R ve Graaf, N.D. (2005), "Field of Education and Prosocial Behavior", *Marktdag Sociologie*, June 2, Brussels.
- Carlo, G., ve Randall, B. A. (2002), "The development and validation of a multidimensional measure of prosocial behavior". *Journal of Youth and Adolescence*, 31, ss. 31-44.
- Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S., Randall, B. R. (2003), "Sociocognitive and Behavioral Correlates of a Measure of Prosocial Tendencies for Adolescents". *Journal of Early Adolescence*, 23(1), ss. 107-134.
- Cüceloğlu D. (2003), *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Durna U. (2004), "Stres, A ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" *Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F.*, Cilt 11 (1), ss. 191-206.
- Eisenberg, Nancy ve Mussen, Paul H. (1989), "The Roots of Prosocial Behavior in Children". Cambridge University Press, Cambridge.
- Eisenberg, N. ve Miller, P.A. (1987), "Empathy and prosocial behavior". *Psychological Bulletin*, 101, ss. 91-119.
- Eroğlu F. (1998), *Davranış Bilimleri*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Fabes, R.A., Carlo, G., Kupanoff, K., ve Laible, D. (1999), "Early Adolescence and Prosocial/Moral Behavior I: The Role of Individual Processes", *Journal Of Early Adolescence*, 19, ss. 5-16.
- Freedman, J., Sears, D., ve Carlsmith, J. (1976), *Social Psychology*, Prentice Hill.
- Gomez, Rapson (1997), "Locus Of Control And Type A Behavior Pattern As Predictors Of Coping Styles Among Adolescents", *Personality And Individual Differences*, V.23 (3) , ss.391-392.
- Grusec, J. E., Davidov, M., & Lundell, L. (2002), Prosocial and helping behavior. In P. K. Smith & C. H. Hart (Eds.), *Blackwell handbook of childhood social development*, Malden, MA: Blackwell Publishing, ss.457-474.
- Keung, H., Shek, D., Cheung, P., Lee, R. (1996), "The Relation of Prosocial and Antisocial Behavior to Personality and Peer Relationships of Hong Kong Chinese Adolescents", *The Journal of Genetic Psychology*, Volume 157 (3) September, ss. 255 – 266.
- Köknel Ö. (2005), *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, 17. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kumru, A., Carlo, G., ve Edwards, C.P. (2004), "OSDların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi", *Türk Psikoloji Dergisi* , 19 (54), ss.109-125.
- Kunnanatt J.W. (2003), "Type A behavior pattern and managerial performance: A study among bank executives India", *International Journal of Manpower*, V.24 (6), ss. 720-735.

- Larrieu, J., ve Mussen, P. (1986), "Some Personality and Motivational Correlates of Children's Prosocial Behavior", *The Journal of Genetic Psychology*, Volume 147 (4) December, ss.529-542.
- Luthans, F. (1995), "Organizational Behaviour", 7. Basım, Literatür Yayınları, İstanbul.
- McShame S.L., ve Van Glinow, M.A., "Organizationl Behavior: Emerging Realites For The Workplace Revolution", "Der: A.Erkuş ve A.Tabak (2009), A.Ü., İ.İ.B.F. Dergisi , Cilt 23 (2), s.217.
- McGinley, M. ve Carlo, G. (2007), "Two Sides of the Same Coin? The Relations between Prosocial and Physically Aggressive Behaviors", *J Youth Adolescence* 36, ss.337-349.
- Penner, L., Dovidio, J., Piliavin, J. ve Schroeder, D. (2005), "Prosocial Behavior: Multilevel Perspectives", *Annual Reviews Psychol.*, ss.14.1- 14.28.
- Sipahi, B.,Yurtkoru, E. ve Çinko, M. (2008), *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, Beta, İstanbul.
- Soysal, A. (2008), "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir literatür Taraması" İşveren, Ocak, ss.4-19.
- Sprecher, S., Fehr, B. (2005), "Compassionate love for close others and humanity" *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5), ss. 629-51.
- T.S.Ho, Janice (1995), "The Singapore executive: Stress, personality and wellbeing" *The Journal of Management Development*, V.14 (4) , ss. 47-55.
- Twenge, J.M., Baumeister, R.F., Dewall, N.C., Ciarocco, N.J., Bartels, M.J. (2007), "Social Exclusion Decreases Prosocial Behavior", *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, ss.56-66.
- Vaish, A., Carpenter, M. ve Tomasello,M. (2009), "Sympathy Through Affective Perspective Taking and Its Relation to Prosocial Behavior in Toddlers", *Developmental Psychology*, Vol. 45 (2), ss.534-543.
- Wilson, O. (1975), "Sociobiology, The New Synthesis", Harvard University Press, Cambridge.
- Yavuzer, H. (2001), "Çocuk ve Suç", 10 Baskı, Remzi Yayınevi, İstanbul.
- Yelboğa, A. (2006), "Kişilik Özellikleri ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" *İş,Güç*, Cilt 8 (2), Haziran, ss.196-211.
- Yörükoğlu,A. (2000), "Gençlik Çağı", 11.Baskı,Özür Yayınları, İstanbul.
- Yurtsever,H. (2009), "Kişilik Özelliklerinin Stres Düzeyine Etkisi Ve Stresle Başa Çıkma Yolları:Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Yayınlanmamış Yüksek İisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, S.B.E., İzmir.

İnternet Erişimli Kaynaklar

www.diss.fu-berlin.de,(erişim tarihi 06.09.2010)